

scenariusz

Obraz ubóstwa wczoraj i dziś. *Opowieść wigilijna* Karola Dickensa

tryb
synchroniczny

język
polski

klasa
VII-VIII

2 x 30 min

Wychodząc od realiów życia w dziewiętnastowiecznym Londynie opisanych przez Karola Dickensa w “Opowieści wigilijnej”, uczniowie i uczennice poznają również współczesny wymiar zjawiska ubóstwa. Dzięki rozmowie o przejawach oraz przyczynach biedy samodzielnie wskazują możliwości ograniczania tego problemu poprzez działania międzynarodowe oraz indywidualne.

Pytanie kluczowe

O kim dziś napisałby Karol Dickens w “Opowieści wigilijnej”?

Cele zajęć:

- Dowiesz się, czym jest ubóstwo i jakie są jego przyczyny.
- Wskażesz, w jaki sposób twoje decyzje zakupowe wpływają na sytuację materialną ludzi na świecie.

Związek z podstawą programową:

I: 1.7, 1.9–11, 2.7, III: 1.1–2, 1.7, IV: 1.1–2, 1.6, 1.8.

Materiały i narzędzia:

- Materiał dla ucznia i uczennicy dołączony do lekcji.
- Program lub materiały do robienia notatek przez uczniów i uczennice.
- Narzędzia do zbierania odpowiedzi, np. AnswerGarden i narzędzie do zbierania pomysłów online, np. Padlet
- Plansze z Celami Zrównoważonego Rozwoju ze strony <http://bit.ly/PlanszeCZR>.
- Filmiki: Dlaczego banany są takie tanie? (2:01) (<http://bit.ly/FilmBanany>), A jakie są Twoje ubrania? (0:40) (<http://bit.ly/FilmUbrania>), Chcemy wiedzieć! (1:21) (<http://bit.ly/FilmButy>).

Przebieg zajęć

- 1 Poproś uczniów i uczennice o przypomnienie, w jakich warunkach żyli Bob Cratchit, Fred – siostrzeniec Ebenezera Scrooge'a, kto i w jakim celu przyszedł do głównego bohatera w wigilię Bożego Narodzenia.

Możesz wylosować osobę za pomocą OK-owskich patyczków. Znajdziesz je m.in. w Metodniku CEO: <http://bit.ly/metodnikCEO>.

- 2 Przybliż krótko trudną sytuację ludzi należących do niższych klas społecznych w XIX wieku w Anglii oraz oblicze ówczesnego kapitalizmu.

XIX wiek to okres, kiedy nastąpił intensywny rozwój przemysłu, co było związane z postępowaniem technologicznym (nowe maszyny pozwoliły na szybszą i efektywniejszą pracę) oraz szybko rosnącą populacją ludności, której zapotrzebowanie na żywność i inne produkty zwiększało się. Jednak początków tworzenia się londyńskich slumsów (określenie to pochodzi właśnie od XIX-wiecznych przemysłowych miast brytyjskich, w których ponad połowę powierzchni zajmowały ubogie dzielnice), można doszukiwać się już w połowie XVIII wieku.

Do miast przybywało coraz więcej ludzi poszukujących pracy, a kiedy populacja Londynu zaczęła wzrastać w skali do tej pory w Europie niebywale, zaczęły powstawać tam zbiorowiska biedy, które najczęściej usytuowane były w pobliżu fabryk. Żle skonstruowane domy, brak odpowiednich warunków sanitarnych i otaczający wszystko brud były smutną codziennością. Równocześnie większość bogatszej części społeczeństwa uważała, że biedni sami są sobie winni. Nie wszyscy jednak podzielali tę opinię – jak choćby Karol Dickens, który pokazywał życie najniższych warstw społeczeństwa w swoich utworach.

Robotnicy często musieli pracować po kilkanaście godzin dziennie, w trudnych warunkach, bez praw pracowniczych czy ochrony np. po wypadku. Jeśli chcieli otrzymywać jakiegokolwiek wynagrodzenie, musieli się zgadzać na to, co oferowali im pracodawcy, a ci nie mieli ochoty dzielić się swoimi zyskami, zarobki były więc bardzo niskie.

Przemysłowcy chętnie przyjmowali do fabryk kobiety i dzieci, które pracowały za znacznie niższą stawkę niż wykwalifikowany pracownik (w domyśle – zgodnie z ówczesną sytuacją społeczną – mężczyźni, którzy mieli większy dostęp np. do edukacji). Zdarzało się, że już nawet sześciolatek dzieci były zmuszane do zarabiania pieniędzy. Jednocześnie głodowe pensje, jakie im wypłacano, sprawiały, że niektórzy przedsiębiorcy tak chętnie ich zatrudniali, iż musiały interweniować władze administracyjne w celu przywrócenia odpowiedniej równowagi wśród pracowników. Sytuacja robotników zaczęła się poprawiać od 2. połowy XIX wieku. Wówczas powoli zaczęto tworzyć przepisy, które w coraz większym stopniu chroniły zdrowie i prawa pracowników. Pojawiły się także związki zawodowe – początkowo nielegalne, z czasem uznawane przez kolejne państwa – które walczyły o poprawę sytuacji robotników. Zabroniono także zatrudniania dzieci poniżej 8. roku życia.

Źródło: *Życie w Londynie w XIX wieku*,
<http://www.historia.pl/zycie-w-londynie-pod-koniec-xix-wieku>.

- 3** Zachęć młodzież, by spróbowała odpowiedzieć na pytanie, o kim dziś napisałby Karol Dickens w "Opowieści wigilijnej". Stwórz wcześniej zaplanowane grupy i poproś je, by zapoznały się z opisami osób (Krystyna, Prativa, Miriam i Julio - opisy znajdują się w materiale dla uczniów i uczennic), a następnie wypisały przejawy ubóstwa przypisanych do zespołów postaci.

W jaki sposób przejawia się ubóstwo tych osób - przykładowe odpowiedzi:

- *Krystyna: brakuje jej rodziny i przyjaciół, kogoś, kto by się o nią troszczył; czuje się samotna; ma mało pieniędzy; starcza jej pieniędzy tylko na zaspokojenie podstawowych potrzeb...*
- *Prativa: brakuje jej pieniędzy; nie może zrealizować swoich marzeń; nie ma "Własnego kąta"; jest zależna od innych; nie ma pracy i możliwości jej podjęcia; samodzielnie opiekuje się dziećmi i dziadkami...*
- *Miriam: brakuje jej artykułów pierwszej potrzeby (wody, środków higienicznych, zdrowego jedzenia); nie może iść gdzie i kiedy chce; brakuje jej pieniędzy; brakuje jej własnego miejsca (pokoju i domu)...*
- *Julio: brakuje mu pieniędzy; ma pracę, która źle wpływa na jego zdrowie; bardzo dużo pracuje i nie ma czasu wolnego; nie może zrealizować swojego marzenia...*

- 4** Poproś grupy o prezentację wyników pracy lub zbierz notatki i przygotuj do każdej z nich informację zwrotną. Na forum zapytaj każdą z grup o ogólne wnioski. Zwróć uwagę na obiektywne i subiektywne elementy ubóstwa oraz na ich wspólny mianownik - niemożność zaspokojenia swoich potrzeb.

Podsumowując ten fragment lekcji, podkreśl, że ubóstwo należy rozumieć szerzej niż tylko jako ograniczone środki finansowe. Ubóstwo to brak możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb, takich jak jedzenie, czysta woda, schronienie, opieka lekarska, a także tych wyższych, takich jak edukacja, praca, wolność. Prowadzi to do wykluczenia społecznego, czyli życia w poczuciu odrzucenia i niemożności zmiany swojej sytuacji. Ubóstwo ma wiele twarzy zależnych od miejsca i czasu.

Źródło: *Scenariusz zajęć Rozumienie bogactwa i ubóstwa, Centrum Edukacji Obywatelskiej*,
<https://globalna.ceo.org.pl/godzina-wychowawcza/scenariusze-i-gry/rozumienie-bogactwa-i-ubostwa>

Możesz również wspomnieć o postaciach literackich dotkniętych biedą, warto przypomnieć matkę i córkę z „Katarynki” Bolesława Prusa. W ich przypadku ubóstwo oznaczało trudności w dostępie do usług medycznych. Kwestia ta nadal stanowi wyzwanie, nie tylko w krajach globalnego Południa.

- 5** Spytaj uczniów i uczennice, jakie dostrzegają przyczyny ubóstwa we współczesnym świecie. Poproś o odpowiedzi w znanej Wam formie, np. poprzez AnswerGarden.

- 6** Gdy zobaczysz wszystkie odpowiedzi młodzieży skomentuj je, dodaj coś - jeśli uznasz za niezbędne.

Bardzo często osoba dotknięta ubóstwem nie jest za to bezpośrednio odpowiedzialna. Wpływ na to mogą mieć czynniki zewnętrzne, np. utrata pracy, klęski żywiołowe, konflikty zbrojne. Często jednak bieda jest też dziedziczona – bezpośrednio, tzn. poprzez dziedziczenie długów, lub pośrednio, poprzez fakt, że niezamożne rodziny nie są w stanie zapewnić dzieciom dobrej edukacji. Wielu ubogich ludzi nie ma pracy lub z powodu braku kwalifikacji i niemożności nauczania się zawodu pracuje za bardzo małe pieniądze. W krajach tzw. globalnego Południa nierzadko ma to związek z polityką – zadłużeniem publicznym, handlem międzynarodowym, interesami wielkich przedsiębiorstw.

Źródło: jak wyżej.

7 Pokaż młodzieży planszę z Celami Zrównoważonego Rozwoju (<http://bit.ly/PlanszeCZR>) i powiedz, że nad tym tematem pochyliła się Organizacja Narodów Zjednoczonych. Wśród 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju znajduje się Cel nr 1: Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie. Działania zaradcze są podejmowane na szczeblu międzynarodowym, ale także każdy i każda z nas dzięki „małym” decyzjom codziennie może się przyczynić do poprawy sytuacji najbardziej potrzebujących mieszkańców i mieszkanki świata.

8 Stwórzcie wspólne miejsce w Internecie (np. na Padlecie), gdzie zbierzecie pomysły, w jaki sposób możecie wesprzeć realizację 1. Celu Zrównoważonego Rozwoju. Niech w ramach podsumowania lekcji lub pracy domowej każda osoba z klasy doda tam min. jeden pomysł. Zbiór wszystkich pomysłów pokaż uczniom i uczennicom na kolejnej lekcji.

Jeśli ktoś będzie miał problem z wymyśleniem własnego pomysłu lub będzie zainteresowany tematem bardziej - może obejrzeć filmiki akcji “Kupuj odpowiedzialnie”.

Udostępnij je uczniom i uczennicom w miejscu, gdzie będziecie zbierać pomysły:

- *Dlaczego banany są takie tanie? (2:01) (<http://bit.ly/FilmBanany>)*
- *A jakie są Twoje ubrania? (0:40) (<http://bit.ly/FilmUbrania>)*
- *Chcemy wiedzieć! (1:21) (<http://bit.ly/FilmButy>)*

Istnieje wiele działań wspierających ograniczanie ubóstwa. Ważne jest, aby uczniowie i uczennice mieli świadomość, że mogą przeciwdziałać temu zjawisku także swoimi codziennymi decyzjami. Dobrze byłoby tu poruszyć zagadnienie bycia świadomym konsumentem (por. scenariusz „Ile kart stałego klienta miałaby dziś żona modna? Aktualna wymowa satyry Ignacego Krasickiego”: <http://bit.ly/CEOŻonaModna>).

Świadomy konsument:

- *nie kupuje produktów firm, które świadomie łamią prawa pracownicze, szkodzą środowisku (więcej na stronie Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie, <https://www.ekonsument.pl>), a wybiera te, które wspierają ruch sprawiedliwego handlu (fair trade)*
- *odpowiedzialnie gospodaruje zasobami naturalnymi*
- *nie marnuje żywności,*
- *wspiera działania organizacji pomocowych, w tym zajmujących się pomocą humanitarną lub współpracą rozwojową – zapoznaje się z ich działalnością i np. włącza się w wolontariat, nawiązuje współpracę, zaprasza gości do szkoły itp.*

Źródła:

Życie w Londynie w XIX wieku, <http://www.historya.pl/zycie-w-londynie-pod-koniec-xix-wieku>.

Scenariusz zajęć Rozumienie bogactwa i ubóstwa, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://globalna.ceo.org.pl/godzina-wychowawcza/scenariusze-i-gry/rozumienie-bogactwa-i-ubostwa>.

Strona Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie, <https://www.ekonsument.pl>.

Zestaw plansz do wydrukowania w formacie A4 zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018,

<https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

Platforma społeczna ONZ, Cele Zrównoważonego Rozwoju, Cel 1: Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie, <http://www.un.org.pl/cel1>.

Spoty akcji „Kupuj Odpowiedzialnie”: Dlaczego banany są takie tanie?, <http://bit.ly/FilmBanany>; A jakie są Twoje ubrania?, <http://bit.ly/FilmUbrania>; Chcemy wiedzieć!, <http://bit.ly/FilmButy>.

<https://www.sprawiedliwyhandel.pl/oblicze-ubostwa/>

Scenariusz pochodzi z publikacji „Edukacja globalna na zajęciach języka polskiego w szkole podstawowej” wydanej przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w 2018 roku w ramach projektu „W świat z klasą”. Publikacja dostępna pod adresem: <http://bit.ly/PublikacjaPolski>.

Digitalizacja w ramach projektu „W świat z klasą” w 2020 roku.

Autorka: Sylwia Międzybrodzka

Digitalizacja: Katarzyna Dzieciolowska, Joanna Kostrzewa

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej.

